

■ **Олександр Берегуля**
Oleksandr Berehulia

Кандидат економічних наук, головний економіст департаменту реєстрації, ліцензування та реорганізації банків Національного банку України

Ph.D. (Economics), Chief Economist of the Department of Banks' Registration, Licensing and Reorganization of the National Bank of Ukraine

Банківські групи України. Перші кроки до запровадження консолідованого нагляду

Banking groups of Ukraine. First steps towards implementation of the consolidated supervision

Одним із дієвих нормативних інструментів щодо контролю та відповідного нагляду за банками є Положення "Про порядок ідентифікації та визнання банківських груп", затверджене постановою Правління Національного банку України від 09.04.2012 р. №134 та зареєстроване в Міністерстві юстиції України 28.04.2012 р. за № 708/21021. Аналізуючи його норми, автор розкриває основні напрями роботи регулятора та банків з метою вдосконалення системи консолідованого нагляду.

The Regulation "On the Procedure for the Identification and Designation of Banking Groups" No. 134, which was approved on 9 April 2012 by the NBU Board and registered on 28 April 2012 by the Ministry of Justice of Ukraine (registration number 708/21021) is one of the effective instruments of banking control and supervision. Analyzing the Regulation the author shows directions of activities of the regulator and banks for the purpose of improving the consolidated supervision system.

Загальновідомо, що глобалізація світової економіки, інтеграційні процеси та динамічне входження банківського сектору України у світовий економічний простір зумовлюють необхідність прийняття та впровадження Національним банком України відповідних заходів і рішень щодо контролю та нагляду за банками.

Із 1 січня 2014 року Національний банк України почав контролювати виконання економічних нормативів усіма створеними банківськими групами. Станом на 01.05.2014 р. регулятор зареєстрував 13 таких груп. Деякі інші банківські установи все ще

перебувають у процесі групування, який триває.

Створення банківських груп, їхня ідентифікація і реєстрація дадуть змогу Національному банку України здійснювати нагляд за банківськими установами на якісно новому рівні. Зокрема регулятор зможе запобігти виведенню грошових коштів із банку, наприклад обмежити розмір фінансування, наданого пов'язаним із банком фінансовим структурам.

В Україні є чимало фінансових установ, які реально належать одному власнику. Часто до таких груп входять банківські установи, страхові, лізингові, факторингові та колек-

торські компанії, компанії з управління активами.

Нині при багатьох банках функціонують небанківські та допоміжні фінансові установи, тому таких груп мало б бути чимало. Однак власники не поспішають офіційно групувати свої активи. Навіть ті банківські групи, які вже визнані Національним банком України, не поспішають розкривати інформацію про повний склад таких об'єднань. Процес ідентифікації та визнання банківських груп триває. Причини такого затягування полягають у тому числі й у специфіці ведення бізнесу по-українськи, яка призводить до того, що

виявити кінцевого бенефіціара фінансової установи вельми складно.

Щоб обійти вимоги законодавства, власнику достатньо вилучити установу із банківської групи — не вказувати її як пов'язану установу або визначити її як установу, котра не здійснює діяльність із надання фінансових послуг. Таку установу можна вилучити зі складу банківської групи, якщо вона не відповідає хоча б одній із вимог закону. Наприклад, якщо власник вважає, що компанія із надання допоміжних фінансових послуг не є пов'язаною юридичною установою з точки зору податкового та антимонопольного законодавства, а також якщо підприємства групи мають різних фактичних акціонерів.

Згідно з чинним законодавством контролери банківських груп мали до 19 березня 2012 року визначитися з приналежністю фінансової групи до банківської, а також визначити відповідальну юридичну особу від групи та забезпечити надання до Національного банку України інформації про її структуру власності. Відповідальною юридичною особою банківської групи до її погодження Національним банком України є банк — учасник банківської групи з найбільшим розміром активів за останній звітний період (квартал).

А вже з 1 квітня 2013 року відповідальні особи таких банківських груп мали здійснювати розрахунок достатності регулятивного капіталу, інших нормативів, встановлених для банківських груп, на основі проміжної консолідованої звітності.

Із 1 січня 2014 року Національний банк України контролює дотримання банківськими групами економічних нормативів. Так, наприклад, загальний обсяг операцій, які потенційно можуть генерувати кредитний ризик між учасниками банківської групи та їхніми пов'язаними юридичними особами, котрі не є фінансовими установами, не повинен перевищувати 20% від консолідованого статутного капіталу банківської групи. А загальний обсяг операцій між учасниками банківської групи та однією пов'язаною юридичною особою банківської групи не повинен перевищувати 5% від консолідованого статутного капіталу банківської групи. Саме такі обмеження — основна причина того, що бенефіціари затягують процедуру ідентифікації банківських груп або "тимчасово не ідентифікують"

частину підприємств як учасників такої групи.

Якщо група не дотримується нормативів, Національний банк України може застосовувати санкції — підвищити для неї ліміти, обмежити окремі види операцій. Наприклад, заборонити проводити операції між банком та іншим учасником фінансового об'єднання. Регулятор навіть має право поставити перед банком вимогу щодо продажу дочірньої компанії або розірвання з нею договорів.

У разі виявлення відомостей, що свідчать про належність підприємства до банківської групи, фінансові установи зобов'язані впродовж 20 днів поінформувати про це Національний банк України. Але регулятор і сам може ідентифікувати банківську групу та її учасників на основі інформації, отриманої під час здійснення банківського нагляду, від інших державних органів, іноземних органів нагляду. Законодавство не обмежує Національний банк України в ідентифікації банківської групи за власною ініціативою. Водночас законодавство не передбачає періодичності перегляду складу учасників банківської групи і не зобов'язує Національний банк України переглядати склад уже визнаної групи.

Загалом ініціативу створення і визнання банківських груп фінансовий ринок України оцінив вельми позитивно. Адже за правильного підходу від створення банківських груп переваги здобувають обидві сторони. Споживачі фінансових послуг — перш за все завдяки зростанню рівня прозорості ринку, оскільки зможуть отримати вичерпну інформацію про конкретну фінансову установу, знатимуть, які компанії входять до складу групи, рівень її платоспроможності, а також, які ризики вони потенційно несуть.

За оцінками експертів, вітчизняна банківська система ще близько п'яти років працюватиме над розширенням прозорості свого бізнесу. Оприлюднювати реальних власників бізнесу кінце не необхідно для поліпшення репутації банківської установи. Це дає змогу залучати додаткові фінансові ресурси на зовнішніх ринках. Нова форма нагляду, безумовно, має сенс, оскільки концентрація ризиків у кількох установах не поліпшить якості їхніх активів. Після створення банківських груп може статися перерозподіл маржинальних доходів — компанії, котрі залучали кредити у

пов'язаних банків, тепер мають шукати позичкові кошти в інших банківських чи фінансових установах.

Відповідно до чинного законодавства банківська група може складатися не менш як із двох фінансових установ, при цьому банківська діяльність має формувати понад 50% від загальних активів учасників групи за останні чотири звітних квартали. Група може включати материнську установу, дочірні структури та асоційовані фінансові установи на території України та за її межами. До банківської групи також можуть входити і компанії з надання допоміжних послуг, котрі мають спільного контролера з учасниками групи. Це компанії з управління майном, обробки даних та надання інших подібних послуг, які необхідні для здійснення банком фінансової діяльності.

Залежно від переважного виду діяльності банківської групи закон передбачає розмежування повноважень між держрегуляторами щодо здійснення нагляду. Національний банк України контролює банківські групи, а Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку і Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг — небанківські установи. Регулятор банківської групи має право встановлювати вимоги щодо системи корпоративного управління та управління ризиками, достатності регулятивного капіталу, тобто здійснювати нагляд на консолідованій основі. Крім того, затверджувати економічні нормативи і ліміти щодо окремих видів діяльності. Консолідований нагляд має допомогти регулятору контролювати фінансові потоки групи. Ці інструменти допоможуть запобігати виведенню коштів через дочірні установи, сприятимуть обмеженню кредитування через пов'язаних осіб, завдяки цьому зменшаться потенційні ризики банківської системи і вкладників.

Отже, важливою передумовою подальшого розвитку банківського сектору України є здійснення Національним банком України нагляду за банківськими групами на консолідованій основі, що передбачає регулювання, моніторинг та контроль ризиків банківських груп у визначеному регулятором порядку. Це дасть змогу забезпечити стабільність банківської системи та мінімізувати ризики, на які наражається банк унаслідок участі в банківській групі. □